

УДК 341.215.4:341.7

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2020.38.204131>

М. А. Крилов, аспірант
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра міжнародного та європейського права
Фонтанська дорога, 23, Одеса, 65009, Україна
e-mail: maximkrylovfilm@gmail.com

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ДИПЛОМАТИЧНОГО ЗАХИСТУ (КРИЗЬ ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ЛІГИ НАЦІЙ ТА ООН)

У статті розглядається еволюція норм, пов'язаних з розвитком дипломатичного захисту, від зародження і через багатосторонні механізми Ліги Націй і Організації Об'єднаних Націй, а також в результаті міжнародної судової і арбітражної практики. Зокрема, висвітлені основні напрямки щодо вдосконалення застосування інституту дипломатичного захисту – в першу чергу, шляхом визнання активного права громадянина на дипломатичний захист.

Підкреслюється, що інститут дипломатичного захисту пройшов довгий історичний шлях, який бере свій початок з часів Стародавнього світу, проходить через класичне міжнародне право і отримує своє оформлення в сучасному міжнародному праві. Одне з найсерйозніших критичних зауважень щодо традиційного розуміння дипломатичного захисту ґрунтується на односторонньому, довільному з точки зору забезпечення, характері рішення держави щодо захисту своїх громадян. Подальші зміни щодо здійснення дипломатичного захисту полягають у підвищенні рівня захисту прав людини та їх власності, незалежно від того, громадянами якої держави вони є.

Ключові слова: дипломатичний захист, права людини, ООН, Ліга Націй, суверенітет.

Постановка проблеми. Інститут дипломатичного захисту пройшов довгий історичний шлях, який бере свій початок в часи Стародавнього світу, проходить через класичне міжнародне право і отримує своє оформлення в сучасному міжнародному праві. Протягом XIX століття дипломатичний захист часто виступав синонімом застосування примусових заходів щодо захисту власних інтересів держави, внаслідок чого він супроводжувався негативною оцінкою. І тільки в сучасному міжнародному праві дипломатичний захист отримує юридичне оформлення, яке забезпечує необхідні умови для захисту права власних громадян за кордоном, а також визначає заходи, доступні національній державі в цих цілях.

У порівнянні з такими областями міжнародного права, як морське право або територія, дипломатичний захист є порівняно молодим інститутом міжнародного права. Що стосується його джерел, то аж до кінця XVIII – початку XIX століття немає зафіксованих прикладів можливого здійснення дипломатичного захисту, хоча, як вважається, він був згаданий Ваттелем у роботі, опублікованій в 1758 році [1]. Г. Гроцій, який писав в попередньому столітті – після Вестфальського миру, коли відбувалося становлення національних держав, – в своїх роботах не зачіпає цей інститут [2].

Але тільки на початку XIX століття в дійсності розпочався розвиток правового регулювання поведінки з іноземцями, а з ним – й інституту дипломатичного захисту. Цьому сприяли зростання різноманітних засобів комунікації, впровадження технологій і індустріалізація, в результаті яких люди відправлялися в усі куточки світу в пошуках сировини, а потім продавали промислові товари. Як наслідок, в межах територіальної юрисдикції всіх держав виявилися велика кількість іноземців і великі інтереси іноземної власності. Це породило численні конфлікти інтересів і розбіжності, а також спори стосовно здійснення юрисдикції щодо таких іноземців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із дипломатичним захистом, не залишалися поза увагою дослідників міжнародного права. Зокрема, інтерес представляють роботи Е. Борчарда, І. А. Веделя, А. Вермеєр-Кюнцлі, Д. С. Гвоздецького, В. В. Спіфанова, І. І. Лукашука, Ш. Содікова та ін. Проте в українській науці міжнародного права проблематика дипломатичного захисту не отримала комплексного висвітлення, зокрема – з питання розвитку цього інституту міжнародного права.

Мета статті – розглянути історичну конотацію становлення і перспективи подальшої кодифікації норм дипломатичного захисту в сучасному міжнародному праві.

Виклад основного матеріалу. Після закінчення Першої світової війни необхідність забезпечення міжнародного миру і безпеки була усвідомлена виразніше, ніж будь-коли. У зв'язку з цим післявоєнний період характеризувався серією спроб реорганізувати існуючий корпус міжнародного права з тим, щоб зробити його норми більш чіткими і конкретними і, по можливості, дати точний вираз зобов'язанням дотримуватися цих правил шляхом конвенційної кодифікації.

Заснування Ліги Націй привело до ідеї про необхідність прийняття універсальних правил, що стосуються правового становища негромадян, і подальшого обмеження заходів, доступних для держав з метою здійснення дипломатичного захисту. Обмеження можливих інструментів втручання держав відповідає обмеженню застосування сили в міжнародних відносинах. У цей період (з моменту заснування Ліги Націй в 1919 році) існували регіональні уніфіковані правила, що стосуються дипломатичного захисту, розроблені і прийняті, зокрема, в Центральній і Латинській Америці.

У період до Другої світової війни мали місце серйозні порушення прав іноземних громадян в контексті великих територіальних, політичних, соціально-економічних змін в державах Європи, а також у зв'язку зі збройними конфліктами, що неминуче їх супроводжували [3, с. 21]. Звідси, вже Постійна палата міжнародного правосуддя в деяких справах зверталася до розгляду питання про дипломатичний захист. Однією з найвідоміших справ, що стосуються вимоги про відшкодування шкоди, заподіяної порушенням прав іноземних громадян, є Справа про Фабрики в Хожуві (*Chorzów Factory Case*), що постала перед Постійною палатою міжнародного правосуддя в 1927 році [4]. На плебісциті в Верхній Сілезії більшість в 31 864 виборця проголосувала за те, щоб залишитися в складі Німеччини, в той час як за входження до складу Польщі було віддано 10 764 голоси. В результаті наступних трьох сілезьких повстань східна частина Сілезії, в тому числі Хожув і Крулевска Хута, відокремилася від Німеччини і увійшла до складу Польщі в 1922 році. З огляду на свою стратегічну цінність, справа азотної фабрики *Oberschlesische Stickstoffwerke* була предметом розгляду перед Постійною палатою міжнародного правосуддя протягом декількох років.

Постійна палата міжнародного правосуддя в цій справі прийняла рішення за позовом Німеччини проти Польщі, ухваливши, що Польща незаконно (всупереч положенням міжнародного договору, укладеного з Німеччиною), здійснила захоплення азотної фабрики у Верхній Сілезії, провінції, над якою вона отримала контроль після закінчення Першої світової війни. Палата прийшла до висновку, що обмеження прав іноземних громадян, відповідно до Женевської конвенції 1922 року, суперечить встановленим нормам міжнародного права. Однак в цій справі порушення прав громадян Німеччини було поза випадків, передбачених зазначеною Конвенцією, і не могло бути виправданим. Просте існування договору між державами, що обмежують права іноземців, які не підпадають під стандарт, запропонований загальними нормами міжнародного права, є неприйнятним.

Крім того, під час розгляду у Справі про залізницю Паневежис-Салдутіскіс (*Panevezys-Saldutiskis Railway Case*) Постійна палата міжнародного правосуддя дійшла висновку, що: «... право кожної держави захищати своїх підданих, права яких були порушені іншою державою актами, що суперечать міжнародному праву, і які не змогли захистити свої права у внутрішніх органах держави-порушниці, є незаперечним правом. Коли держава вживає заходів щодо захисту прав свого громадянина, вона тим самим захищає свої права, тим самим вимагаючи від іншої держави дотримання норм міжнарод-

ного права» [5]. На підставі цього і деяких інших рішень Палати можна зробити висновок про те, що дипломатичний захист став інститутом міжнародного права, який має свої власні формальні рамки і *per se* може використовуватися в міждержавних відносинах.

Робота з кодифікації правил дипломатичного захисту почалася в Лізі Націй в 1924 році, коли Асамблея цієї організації ухвалила резолюцію зі зверненням до Ради Ліги довірити це питання групі експертів з метою поступального розвитку норм в цій сфері міжнародно-правового регулювання. Комісія, заснована з часом, підготувала доповіді з семи питань, які вона розглядала як назрілі для кодифікації. Одним з цих питань була «Відповідальність держав щодо шкоди, заподіяної на їх території особистості або власності іноземців». Проте робота Комісії не стала успішною, однією з основних причин чому стало призначення Спеціальним доповідачем сальвадорського юриста Хосе Густаво Герреро, який підтримав в питанні дипломатичного захисту безпосередньо позицію латиноамериканських держав, – які консолідовано заперечували право на дипломатичний захист, з огляду на часте використання його розвинутими країнами як привід для втручання, – і як наслідок, в цьому періоді не було досягнуто більш високого консенсусу щодо встановлення чітких правил дипломатичного захисту.

У своїй доповіді Герреро відбив загальноприйнятий теоретичний підхід до права на дипломатичний захист – що кожна людина має певні фундаментальні права (право на життя, свободу, право власності тощо), які держави визнали і щодо яких взяли на себе взаємні зобов'язання забезпечити їх дотримання. В силу цих прав, стверджував Герреро, громадянство відходить на другий план, оскільки права належать особі як людині і тому не залежать від волі держави. По суті, це був опис мінімальних стандартів справедливості, які все держави повинні були дотримуватися в їх поведженні з іноземцями в межах своїх кордонів.

Проте Герреро намагався перетворити цю теорію відповідно до концепції латиноамериканських держав. Він дотримувався точки зору, що держава не повинна встановлювати режим поведження з іноземцями більш сприятливий, ніж з власними громадянами. Герреро не додавав звичайного застереження, яку робили держави за межами Латинської Америки, що такий національний стандарт поведження з іноземцями застосовувався тільки в разі, коли таке поведження не було нижче мінімальних стандартів, що склалися в практиці «цивілізованих» держав в цілому. Це застереження дозволяло іноземним державам стверджувати, що право або правозастосовча практика конкретної держави не відповідали міжнародним мінімальним стандартам.

Герреро прагнув і далі обмежити сферу здійснення дипломатичного захисту в його визначенні «відмови в правосудді». Визнаючи це положення як підставу міжнародної відповідальності, він намагався обмежити його до випадків, які, по суті, ніколи не відбувалися на практиці. Перш за все, він розвинув традиційну тезу, що іноземець повинен шукати захист у судах держави перебування (тобто, якщо йому заподіяно шкоду, він повинен шукати компенсації в місцевих судах). Герреро далі логічно виводив з принципу суверенної рівності держав, що рішення місцевих судів з будь-якого питання, яке підпадає під місцеве право, повинні розглядатися як остаточні і відповідають закону.

Оскільки практично всі держави забезпечили іноземцям доступ до захисту в своїх судах на тих же умовах, що і власним громадянам, а також надали засоби захисту від шкоди, заподіяної індивідам урядом або його посадовими особами, легко виявити, що теза Геррера, логічно виведена із загальноприйнятих принципів, покликана обмежити здійснення дипломатичного захисту до випадків, які рідко, якщо взагалі, виникають на практиці [6, с. 190-193].

У вересні 1927 року Асамблея Ліги Націй вирішила затвердити три питання на першу міжнародну конференцію з кодифікації міжнародного права. Одним з них була відповідальність держав за шкоду, заподіяну на їх території особистості або власності іноземців. Підготовчий комітет підготував і направив урядам на розгляд «Перелік питань» з даного предмету. Список був складений у формі докладного опитування. Головні моменти, за якими Комітет не зміг домовитися, стосувалися включення правила, що іно-

земцям надавалося право на не більше, ніж рівне з власними громадянами поводження, і включення певного стандарту «належної обачності» в попередженні порушення прав іноземців. Розбіжності відображали головні розходження в думці між державами, що стосуються збереження умов, сприятливих для торгівлі, комерції та співробітництва, з одного боку, і що стосуються встановлення їх повної незалежності в діях в межах їх власної території, з іншого боку. Це відноситься, по суті, до міжнародних стандартів поводження з іноземцями, які повинні імплементувати всі держави і які б утримували держави від встановлення своїх власних стандартів.

Поки ці відмінності, які були фундаментальними, існували, було мало ймовірно, щоб було досягнуто одностайної згоди з будь-якого певного формулювання норм права. І оскільки це було питанням матеріального права, а не стосувалося процедурних правил, що регулюють дипломатичний захист як такий, конференція не змогла прийняти будь-які норми з нього. Очевидно, оскільки були розбіжності з фундаментальних правил, питання кодифікації засобів захисту, що відносяться до дипломатичного захисту, не могло навіть розглядатися.

Робота з кодифікації норм про дипломатичний захист була перервана Другою світовою війною і продовжена вже після її закінчення і нерозривно пов'язана зі становленням системи Організації Об'єднаних Націй.

Започаткування системи ООН, основу якої заклав Статут ООН, призвело до встановлення формальних, надзвичайно важливих для обмеження інституту дипломатичного захисту правил. З прийняттям Статуту ООН держави більше не можуть застосовувати всі доступні їм заходи для захисту інтересів своїх громадян. Таким чином, Статут ООН зіграв важливу роль в обмеженні цього інституту, закріпивши такі імперативні (універсальні, абсолютно обов'язкові) правила:

- заборона загрози силою або її застосування як проти територіальної недоторканності або політичної незалежності будь-якої держави, так і будь-яким іншим чином, несумісним з цілями Об'єднаних Націй (п. 4 ст. 2 Статуту ООН) і
- заборона втручання в справи, які по суті входять у внутрішню компетенцію будь-якої держави (п. 7 ст. 2 Статуту ООН).

В результаті Другої світової війни відбулися докорінні зміни соціально-економічних систем східноєвропейських держав, які супроводжувалися масовою націоналізацією власності іноземних громадян. Нові соціалістичні країни сприймали приватну власність (особливо якщо вона належала іноземним громадянам) як форму прояву імперіалізму, яка не могла вписатися в нову систему народного господарства. Навіть загальне міжнародне право розглядалося ними як продукт капіталістичних відносин, і тому вважалося неприйнятним для цих держав.

Аналогічні порушення приватних прав громадян виявлялися й в інших регіонах світу, в зв'язку з чим здійснення заходів дипломатичного захисту в цей період було вкрай актуальним і проблематичним. Йдеться про нові держави, створені після Другої світової війни в результаті деколонізації. Очевидно, що такі випадки не можна розглядати крізь ту ж призму, оскільки іноземна власність, розташована на території колишніх колоній, була результатом прямої експлуатації, яка відбувалася протягом тривалого періоду часу, в зв'язку з чим нові держави прагнули встановити контроль над природними ресурсами і отримати економічну незалежність, яка, згідно з нормами загального міжнародного права, безсумнівно їм належить. Так, Генеральна Асамблея Організації Об'єднаних Націй за ініціативою та загальним визнанням новостворених держав прийняла Резолюцію 1803 (XVII) про невід'ємний суверенітет над природними ресурсами [7]. Зокрема, ця Резолюція говорить: «Націоналізація, експропріація або реквізиція повинні ґрунтуватися на міркуваннях або мотивах суспільної користі, безпеки або національних інтересів, які визнаються важливішими, ніж чисто особисті або приватні інтереси як громадян, так й іноземців. У цих випадках власнику сплачується відповідна компенсація згідно з правилами, що діють в державі, яка приймає ці заходи на здійснення свого суверенітету, і відповідно до міжнародного права. У всіх випадках, коли питання про компенсацію

спричиняють спір, використовуються всі можливості вирішення його в національних судових інстанціях держави, що приймає ці заходи. Проте, за згодою зацікавлених суверенних держав та інших зацікавлених сторін, спір має бути врегульований в арбітражному порядку або міжнародним судовим рішенням».

У наступний період була прийнята низка аналогічних резолюцій, які передбачають акцент на економічний суверенітет. Так було і в резолюції 3171 від 17 грудня 1973 року, в якій йдеться: «Генеральна Асамблея приймає, що застосування принципу націоналізації, здійснюваної державами як вираз їх суверенітету з метою збереження своїх природних ресурсів, означає, що кожна держава має право визначати розмір можливої компенсації і форму виплати і що будь-які спори, які можуть виникнути, слід врегулювати відповідно до національного законодавства кожної держави, що здійснює такі заходи» [8].

Значені резолюції, а також Хартія про економічні права та обов'язки держав 1974 року [9] не внесли істотних змін в концепцію правил дипломатичного захисту. Хартія економічних прав і обов'язків підтвердила існування постійного суверенітету над природними ресурсами держав, закріпивши в пункті 2 статті 2 Хартії, що: «Кожна держава має право націоналізувати, експропріювати або передавати іноземну власність. У цьому випадку держава, яка застосовує такі заходи, має сплачувати відповідну компенсацію з урахуванням її відповідних законів і постанов та всіх обставин, які ця держава вважає доречними. У будь-якому випадку, коли питання про компенсацію спричиняє спір, він має врегулюватися згідно з внутрішнім правом держави, яка націоналізує, та її судами, якщо тільки всі зацікавлені держави добровільно і за взаємною згодою не досягнуть домовленості щодо пошуків інших мирних засобів врегулювання на основі суверенної рівності держав і відповідно до принципу вільного вибору засобів». Як бачимо, Хартія також відсилає врегулювання всіх можливих спорів до внутрішнього права держави, яка націоналізує, та її судів, що, на нашу думку, знаходиться на протилежному діючим нормам міжнародного права щодо дипломатичного захисту векторі.

Деякі автори вбачають у Хартії про економічні права та обов'язки держав підтвердження більш раннього положення Кальво [10]. Інші справедливо стверджують, що це заперечення ролі норм міжнародного права в сфері дипломатичного захисту [11, с. 448].

Так, арбітраж *ad hoc* в спорі між Лівією і двома нафтовими компаніями виявив, що Декларація про встановлення нового міжнародного економічного порядку [12] і Хартія про економічні права та обов'язки держав не можуть вважатися позитивним законом, оскільки їх текст не підтримується промислово розвиненими країнами, і що в кращому випадку вони можуть представляти прояв *de lege ferenda* [13]. У цьому провадженні розглядалося одностороннє розірвання концесійного договору, укладеного Лівією з двома американськими нафтовими компаніями.

Дуже важливий крок в кодифікації норм, пов'язаних з інститутом дипломатичного захисту, був зроблений шляхом прийняття Конвенції про консульські зносини 1963 року. Так, ця Конвенція передбачає, що консулу іншої держави необхідно надавати допомогу своїм громадянам, якщо вони знаходяться в органах держави перебування. Такі розлогі норми Конвенції є лише правовою основою для прийняття правил в державах-учасниках, що визначають спосіб надання допомоги консулом. Крім того, звичайне міжнародне право передбачає, що консули традиційно відповідають за надання допомоги в комерційних спорах, спорах між членами екіпажу суден тощо. В зв'язку з цим діяльність консула на практиці обмежена і регулюється положеннями внутрішнього права акредитуючої та приймаючої держави, а не загальними нормами міжнародного права – положеннями Конвенції або нормами звичайного характеру. Важливе місце в цьому відношенні відводиться двостороннім угодам, укладеним державами з метою конкретизації обов'язків і виконання роботи консула.

Подальші зміни щодо здійснення дипломатичного захисту полягають у підвищенні рівня захисту прав людини та їх власності, незалежно від того, громадянами якої держави вони є.

Висновки і пропозиції. Сьогодні, в контексті принципу суверенної рівності держав, положень Хартії про економічні права та обов'язки держав і визнання того, що всі країни мають право на суверенітет над своїми природними ресурсами, практичні наслідки концепції дипломатичного захисту схильні до радикальних змін. Зміни, яких зазнало правове розуміння і регулювання дипломатичним захистом, стали результатом розробки когентних правил. Цей правовий інститут за короткий час пройшов довгий шлях, еволюціонував від інструменту чистого інтервенціонізму до ефективного юридичного інструменту захисту інтересів власних громадян за кордоном.

Одне з найбільш серйозних критичних зауважень щодо традиційного розуміння дипломатичного захисту ґрунтувалося на односторонньому, довільному з точки зору забезпечення, характері рішення держави щодо захисту своїх громадян: людина не може впливати на власну країну, щоб змусити її вжити рішучих заходів або взяти участь у власних інтересах в подальшому під час будь-якого розгляду. Таким чином, «традиційна доктрина дипломатичного захисту фактично не пов'язана із захистом прав іноземців» [14, с. 12].

Безсумнівно, тут мова йде перш за все про недосконалість юридичного характеру самого інституту. При застосуванні заходів з дипломатичного захисту власних громадян чи вітчизняних юридичних осіб виникають міжнародно-правові відносини, які немислимі без участі держави. Логічно, що держава має право вживати або не вживати заходи або вирішувати, які заходи вжити. Таким чином, людина не обмежена у правах, але, навпаки, отримує потенційно інші заходи захисту – дипломатичні, – які вона не мала би, якби цього інституту не існувало.

Список використаної літератури

1. Ваттель Э. Право народов или Принципы естественного права, применяемые к поведению и делам наций и суверенов. М.: Госюриздат, 1960. 720 с.
2. Гроций Г. О праве войны и мира. М.: Ладомир, 1994. 868 с.
3. Borchard E. M. The diplomatic protection of citizens abroad, or, The law of international claims. New York : The Banks Law Pub. Co., 1919. 988 p.
4. Factory at Chorzow (Germ. V. Pol.), 1927. PCIJ (ser. A) No. 9 (July 26): Publications of the Permanent Court of International Justice, Series A. No. 9. Collection of Judgments, Orders and Advisory Opinions. Leyden: AW Sijthoff's Publishing Company, 1927. URL: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.07.26_chorzow.htm.
5. Panevezys-Saldutiskis Railway (Est. V. Lith.), 1938 / PCIJ (ser. A / B) No. 76 (Feb. 28): Publications of the Permanent Court of International Justice Series A./B. No. 76. Collection of Judgments, Orders and Advisory Opinions. Leyden: AW Sijthoff's Publishing Company, 1939. URL: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1939.02.28_panevezys-saldutiskis.htm.
6. Dunn F. S. The Protection of Nationals: A Study in the Application of International Law by Frederick Sherwood Dunn, Walter Hines Page School of International Relations. Baltimore, MD: The Johns Hopkins Press, 1932. 248 p.
7. Резолюция 1803 (XVII) Генеральной Ассамблеи ООН «Неотъемлемый суверенитет над естественными ресурсами» (14 декабря 1962 года). URL: http://www.un.org/russian/ga/17/docs/res17_2.htm.
8. Резолюция 3171 (XXVIII) Генеральной Ассамблеи ООН «Неотъемлемый суверенитет над природными ресурсами» (17 декабря 1973 года). URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/3171%28XXVIII%29>.
9. Хартия экономических прав и обязанностей государств. Принята резолюцией 3281 (XXIX) Генеральной Ассамблеи ООН от 12 декабря 1974 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/rights_and_duties.shtml.
10. The Iran-United States Claims Tribunal. By Charles N. Brower and Jason D. Brueschke. ICSID Review Foreign Investment Law Journal. 1998. Vol. 13, Iss. 2. P. 718-723.
11. Weston B. The Charter of Economic Rights and Duties of States and the Deprivation of Foreign-Owned Wealth. American Journal of International Law. 1981. Vol. 75, Iss. 3. P. 437-475.
12. Декларация об установлении нового международного экономического порядка. Принята резолюцией 3201 (S-VI) Генеральной Ассамблеи ООН от 1 мая 1974 года. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/econ_order.shtml.
13. Texaco Overseas Petroleum Company and California Asiatic Oil Company v. The Government of the Libyan Arab Republic: international arbitration; preliminary award and award on the merits. URL: https://www.trans-lex.org/261700/_/texaco-overseas-petroleum-company-v-the-government-of-the-libyan-arab-republic-yca-1979-at-177-et-seq.
14. Sen B. A Diplomat's Handbook of International Law and Practice. Dordrecht; Boston: M. Nijhoff; Norwell, Ma., USA, Kluwer Boston, 1988. 522 p.

References

1. Vattel E. (1960). The Law of Nations, Or, Principles of the Law of Nature, Applied to the Conduct and Affairs of Nations and Sovereigns, with Three Early Essays on the Origin and Nature of Natural Law and on Luxury. Moscow: Gosyurizdat [in Russian].
2. Grotius H. (1994). The Rights of War and Peace. Moscow: Ladomir [in Russian].
3. Borchard E. M. (1919). The diplomatic protection of citizens abroad, or, The law of international claims. New York : The Banks Law Pub. Co.
4. Factory at Chorzow (Germ. V. Pol., 1927) / PCIJ (ser. A) No. 9 (July 26): Publications of the Permanent Court of International Justice, Series A – No. 9. Collection of Judgments, Orders and Advisory Opinions. – Leyden: AW Sijthoff's Publishing Company, URL: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1927.07.26_chorzow.htm.
5. Panevezys-Saldutiskis Railway (Est. V. Lith., 1938) / PCIJ (ser. A / B) No. 76 (Feb. 28): Publications of the Permanent Court of International Justice Series A./B. No. 76. Collection of Judgments, Orders and Advisory Opinions. Leyden: AW Sijthoff's Publishing Company, 1939. URL: http://www.worldcourts.com/pcij/eng/decisions/1939.02.28_panevezys-saldutiskis.htm.
6. Dunn F. S. (1932). The Protection of Nationals: A Study in the Application of International Law. Baltimore, MD: The Johns Hopkins Press.
7. UN General Assembly Resolution 1803 (XVII) «Permanent Sovereignty over Natural Resources» (December 14, 1962). URL: http://www.un.org/russian/ga/17/docs/res17_2.htm [in Russian].
8. UN General Assembly Resolution 3171 (XXVIII) «Permanent Sovereignty over Natural Resources» (December 17, 1973). URL: https://undocs.org/ru/A/RES/3171_%28XXVIII%29.
9. Charter of economic rights and obligations of states (1974). Adopted by UN General Assembly Resolution 3281 (XXIX) of December 12, 1974. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/rights_and_duties.shtml.
10. Brower C., Brueschke J. (1998). The Iran-United States Claims Tribunal. ICSID Review – Foreign Investment Law Journal, 13 (2).
11. Weston B. H. (1981). The Charter of Economic Rights and Duties of States and the Deprivation of Foreign-Owned Wealth. American Journal of International Law, 75 (3).
12. Declaration on the Establishment of a New International Economic Order (1974). Adopted by UN General Assembly Resolution 3201 (S-VI) of May 1, 1974. URL: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/econ_order.shtml.
13. Texaco Overseas Petroleum Company and California Asiatic Oil Company v. The Government of the Libyan Arab Republic (1979). International arbitration; preliminary award and award on the merits. URL: https://www.trans-lex.org/261700/_texaco-overseas-petroleum-company-v-the-government-of-the-libyan-arab-republic-yca-1979-at-177-et-seq.
14. Sen B. (1988). A Diplomat's Handbook of International Law and Practice. Dordrecht; Boston: M. Nijhoff; Norwell, Ma., USA, Kluwer Boston.

Стаття надійшла 15.05.2020 р.

М. А. Крылов, аспирант

Национальный университет «Одесская юридическая академия»

Кафедра международного и европейского права

Фонтанская дорога, 23, Одесса, 65009, Украина

e-mail: maxim.krylov.mka@yandex.ua

СТАНОВЛЕНИЕ И РАЗВИТИЕ ИНСТИТУТА ДИПЛОМАТИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ (ЧЕРЕЗ ИНСТИТУЦИОННЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЛИГИ НАЦИЙ И ООН)

Резюме

В статье рассматривается эволюция норм, связанных с дипломатической защитой, от зарождения и через многосторонние механизмы Лиги Наций и Организации Объединенных Наций, а также в результате международной судебной и арбитражной практики. В частности, освещены основные направления по совершенствованию применения института дипломатической защиты – в первую очередь, путем признания активного права гражданина на дипломатическую защиту.

Подчеркивается, что институт дипломатической защиты прошел долгий исторический путь, который берет свое начало со времен Древнего мира, проходит через классическое международное право и получает свое оформление в современном международном праве. Одно из самых серьезных критических замечаний относительно традиционного понима-

ния дипломатической защиты основывается на одностороннем, произвольном с точки зрения обеспечения, характере решения государства по защите своих граждан. Дальнейшие изменения относительно осуществления дипломатической защиты заключаются в повышении уровня защиты прав человека и их собственности, независимо от того, гражданами какого государства они являются.

Ключевые слова: дипломатическая защита, права человека, ООН, Лига Наций, суверенитет.

M. A. Krylov, Postgraduate Student
National University «Odessa Law Academy»
Department of International and European Law
Fontanskaya Doroga, 23, Odessa, 65009, Ukraine
e-mail: maxim.krylov.mka@yandex.ua

ORIGIN AND DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE OF DIPLOMATIC PROTECTION (THROUGH THE INSTITUTIONAL MECHANISMS OF THE LEAGUE OF NATIONS AND THE UN)

Summary

The article examines the origin and evolution of norms related to diplomatic protection through the multilateral mechanisms of the League of Nations and the United Nations, as well as a result of international judicial and arbitration practice. In particular, the main directions for improving the application of the institution of diplomatic protection are highlighted, primarily by the mean of recognizing of the citizen's active right for diplomatic protection.

It is emphasized that the institution of diplomatic protection has come a long historical way, which originates from the days of the Ancient World, passes through classical international law and gets its design in the modern international law. A very important step in the codification of norms related to the institution of diplomatic protection was made by adopting the 1963 Convention on Consular Relations. Further changes regarding the exercise of diplomatic protection are to increase the level of protection of human rights and their property, regardless of citizenship.

It is concluded that this legal institution has come a long way in a short time, has evolved from an instrument of pure interventionism of the State to an effective legal instrument to protect the interests of its citizens abroad.

One of the most serious criticisms of the traditional understanding of diplomatic protection was based on the unilateral nature of the state's decision to protect its citizens: a person cannot influence on his own country to force it to protect his interests. Undoubtedly, here we are talking primarily about the imperfection of the legal nature of the diplomatic protection itself. When applying measures for diplomatic protection of their citizens or domestic legal entities, international legal relations arise that are unthinkable without the participation of the state. Logically, the state has the right to take or not to take measures or decide which measures to take. Thus, a person is not limited in rights, but, on the contrary, receives potentially other protective measures – diplomatic – that he would not have had if this institution did not exist.

Keywords: diplomatic protection, human rights, UN, League of Nations, sovereignty.